

нового, оригінального, який вміє відкинути звичайне, шаблонне, традиційно-консервативне. Обдарованість за своєю природою потенційна, а тому потребує постійного включення особистості у процес творчості, який активізує й удосконалює її інтелектуальні та духовні сили.

Перспективи подальших розвідок. Отже, для діагностики і, водночас, корекції обдарованості нами обрано дизайн-діяльність, у якій синтезуються однаковою мірою всі три види творчості – інтелектуальна, художня і технічна. Зазначений синтез охоплює всі здібності, притаманні людині, забезпечує їх взаємодію, взаємодоповнення, а в результаті досягається високоуспішна діяльність у будь-якій галузі.

Список використаних джерел

1. Гарднер Г. Структура разума: теория множественного интеллекта / Г. Гарднер. – М: ООО «И.Д.Вильяс», 2007. – 512 с.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Губерский Л. В. Научная идеология и личность / Л. В. Губерский. – К.: Вища школа, 1988. – 192 с.
4. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – СПб.: Питер, 2002. – 166 с.
5. Європейський словник філософії. Т. 1 / під ред. Б. Кассен. – К.: Дух і літера, 2009. – 576 с.
6. Штерн В. Умственная одаренность / В. Штерн. – С-Пб: Союз, 1997. – 128 с.
7. Філософія : навч. посіб. / за ред. І.Ф. Надольного та ін. – К.: ВІКОР, 1997. – 584 с.
8. Эфроимсон В. П. Генетика гениальности / В. П. Эфроимсон. – М.: Тайдекс Ко, 2002. – 376 с.
9. Рапацевич Е. С. Новейший психолого-педагогический словарь / Е. С. Рапацевич. – Минск: Интерпрессервис, 2010. – 928 с.

УДК: 37(091)(4/9)

І.С. Руднєва

СИСТЕМА ВИЩОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ (ДРУГА ПОЛОВИНА XX СТОЛІТТЯ)

Анотація. У статті схарактеризовано систему вищої гуманітарної освіти Франції другої половини XX століття. Розкрито причини та особливості процесу реформування системи вищої освіти, зокрема гуманітарної. Здійснено аналіз різних циклів вищої гуманітарної освіти Франції зазначеного періоду.

Ключові слова: вища гуманітарна освіта, освітні рівні, мета гуманітарної освіти, диверсифікація навчання, децентралізація навчання.

Rudnieva I.S. The system of higher humanitarian education of France of the second half of XX age.

Annotation. In the article description system of higher humanitarian education of France of the second half of XX age. Reasons and features of process of reformation of the system of higher education, in particular humanitarian are exposed. The analysis of different cycles of higher humanitarian education of France of the noted period is carried out.

Key words: higher humanitarian education, educational levels, purpose of liberal education, diversification of studies, decentralization of studies.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Актуальність дослідження визначається необхідністю пошуку шляхів удосконалення педагогічної освіти в Україні в умовах глобалізації та євроінтеграції. 2005 року Україна підписала Болонську Конвенцію, метою якої є поширення освіти, яка б відповідала сучасним потребам суспільства та була зорієнтованою на культурне зближення країн Європи з урахуванням їхньої культурної спадщини. На сучасному етапі розвитку перед системою вищої освіти України стоїть завдання піднесення її до рівня стандартів розвинених країн світу та інтеграції до міжнародного науково-освітнього простору. З огляду на це надзвичайно важливим є вивчення та творче застосування зарубіжного досвіду з різних питань розвитку освіти, зокрема дослідження розвитку системи вищої гуманітарної освіти у країнах Західної Європи.

Останніми роками в багатьох європейських державах відбулися якісні зміни в розвитку системи вищої освіти. Так, вища гуманітарна освіта Франції має давні традиції щодо організації системи викладання і навчання, які викликають особливий інтерес сучасних педагогів.

Особливої уваги заслуговує період другої половини XX століття, коли гуманітарна освіта в університетах Франції перейшла на якісно новий рівень, стала на шлях реформування та розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості вищої освіти у Франції, зокрема гуманітарної досліджували французькі вчені С. Agulhon, Р. Albertini, С. Berstein, Л. Brockliss, G. Brucy, В. Saceres, Р. Champagne, F. Cardi A. Chambon, С. Charle, Р. Milza, J. Verger, а також вітчизняні і російські вчені: М. Владимірова, С. Головка, А. Джури́нський, Л. Зязю́н, Ф. Контрельов, К. Корсак, З. Малькова, Л. Макарова, А. Максименко, Д. Мартинель та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак варто більш докладно проаналізувати систему вищої гуманітарної освіти Франції у другій половині XX ст. у сенсі реформування системи вищої освіти, зокрема гуманітарної.

Формулювання цілей статті. Таким чином, актуальність та об'єктивна потреба втілення у практику кращих педагогічних ідей і здобутків гуманітарної освіти минулих років визначили мету нашої статті – проаналізувати систему вищої гуманітарної освіти Франції у другій половині XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий соціально-економічний розвиток Франції у 50-ті роки XX століття супроводжувався інтенсивним розширенням масштабів системи освіти, особливо її вищої ланки. Кількість студентів вищих навчальних закладів постійно зростала: так, протягом 1950-1960 років їхня чисельність збільшилась у три рази [4]. Таке швидке розширення масштабів вищої школи, яке часом набувало неконтрольованого характеру, а також супроводжувалось гострими соціальними конфліктами, підштовхувало французькі правлячі кола та університетську спільноту неодноразово ставити питання про зміну мети та організації вищої освіти, зокрема гуманітарної.

Дослідженням установлено, що до середини 60-х років XX століття цілі гуманітарної освіти залишалися такими ж, як і наприкінці XIX століття, а саме – підготовка кадрів для державної адміністрації, представників вільних професій, викидачів. Але потреби у викладачах як середньої, так і вищої школи, а також потреби науки зросли настільки, що випускники гуманітарних факультетів у 50-60-ті роки не могли їх задовольнити. Так, 1960 року з 2246 випускників-гуманітаріїв 1860 (тобто 83%) стали викладачами, однак потреба на той час складала 3200 викладачів [4, с. 125].

Зважаючи на це, у 1966-1968 рр. французька влада провела реформу системи вищої освіти, що дозволило вирішити цю проблему. Так, були запроваджені нові дипломи, відповідно до яких було розроблено навчальні програми та плани, а також створено так звані дворічні секції, навчання на яких закінчувалось отриманням диплому про вищу освіту.

Окрім цього реформа 1966 р. сприяла ще більшій диверсифікації вищої гуманітарної освіти. Навчальний процес у вищих гуманітарних закладах Франції було побудовано за циклічною схемою, яка стала не лише важливим елементом його організації, але й одним із принципів вищої освіти як соціально-культурної та економічної категорії. У гуманітарних університетах було встановлено поділ процесу навчання на послідовні цикли (етапи), кожен з яких мав своє чітке навчально-змістове та соціально-економічне призначення.

Для здійснення короткострокової професійної підготовки було створено спеціальні, виділені з факультетів структури – університетські технології. У результаті перший рік навчання в університетах, так званий рік підготовки та орієнтації, було скасовано. Замість цього на гуманітарних факультетах було введено перший цикл навчання (перші два роки), який завершувався отриманням диплому загальної університетської підготовки (Diplome d'Etudes Universitaires Generales, DEUG) [3].

Студенти, що успішно закінчили перший етап університетської освіти, зараховувалися на другий цикл. Варто зазначити, що протягом 70-х років неодноразово вносились корективи з метою надання більшої одноманітності в організації другого циклу для різних спеціальностей. Так, 1976 року було прийнято постанову, де сформульовано загальні завдання другого циклу університетської освіти, а також визначено єдині навчально-організаційні вимоги. У цій постанові зазначалося, що другий цикл вищої освіти мав за мету надавати наукову підготовку високого рівня, яка готує студентів до активної соціальної та професійної діяльності. Під час

навчання студенти повинні були продовжувати та поглиблювати попередню підготовку, а також у разі потреби проходити практичне стажування.

Другий цикл складався з двох послідовних однорічних ступенів (тоді як раніше він передбачав два дворічні цикли), що завершувалися отриманням диплому ліценціата (Licence) і «метріз» (Maitrise), у яких зазначалася назва дисципліни, що вивчалася. Кожен із цих дипломів розглядався як диплом про закінчену вищу освіту і при влаштуванні на роботу давав право обіймати посади визначеного рівня.

Установлено, що навчання на рівні ліценціата мало загальнофундаментальний характер без елементів професіоналізації або полягало в комбінації фундаментальної та професійної складової з вагомою перевагою першої.

На навчання з метою отримання диплома «метріз» орієнтувалася лише та частина випускників, які планували побудувати наукову кар'єру. Загальними цілями цього етапу зазначеною постановою було визначено отримання фундаментальної наукової підготовки, що має професійне значення.

Третій цикл вищої гуманітарної університетської освіти призначався для спеціалізації та залучення до науково-дослідницької діяльності. На цей рівень зараховувалися лише власники диплому «метріз» за відповідною спеціальністю.

Навчання протягом одного року завершувалось отриманням диплому про вищу спеціалізовану освіту (Diplome d'Etudes Supérieures Specialisées, DESS) у разі вибору програми спеціалізації або отриманням диплому поглибленої підготовки (Diplome d'Etudes Approfondies, DEA), якщо програма мала дослідницький характер.

Зауважимо, що обидва дипломи є дипломами про вищу університетську освіту третього циклу. Для навчання на отримання ступеня доктора (Doctoral) зараховували тих, хто мав диплом поглибленої підготовки.

Варто зазначити, що на рівні ліценціата та «метріз» у цей період відкривалися нові спеціальності гуманітарної освіти, які мали яскраво виражений прикладний характер, зокрема прикладна лінгвістика.

Установлено, що разом із загальним розширенням і диверсифікацією вищої освіти у середині ХХ ст. почав здійснюватися процес децентралізації [3]. Однією з його форм стало створення гуманітарних університетських коледжів у містах, які не мали університетів.

Докорінну реформу було проведено 1968 року. Так, 12 листопада 1968 р. було прийнято Закон про орієнтацію вищої освіти під потрійним девізом: автономії, участі та багатодисциплінарності, що докорінно змінило організацію та структуру вищої школи взагалі та гуманітарної зокрема.

Так, основні компоненти університетів – факультети та кафедри – підлягали розформуванню. На їхньому місці було створено нові міждисциплінарні підрозділи, так звані навчально-дослідницькі одиниці (Unité d'Enseignement et de Recherche). Унаслідок такого реформування університети отримали значно більше повноважень у самостійному визначенні мети та змісту навчання, а також організації наукових пошуків.

Закон 1968 р. не обмежувався реорганізацією внутрішньої структури університетів. Так, у зв'язку з великою кількістю студентів було вирішено розділити всі великі університети на самостійні навчальні заклади більш раціональних розмірів, передавши кожному по декілька факультетів, які доцільно згрупувати за міждисциплінарним принципом з урахуванням вимог децентралізації, тобто соціально-економічної та географічної доцільності [2].

Наприклад, у Парижі таким чином утворилося 13 університетів, кожен з яких мав власний порядковий номер і відрізнявся визначеним навчальним та науковим профілем. Наприклад, університет Париж-I орієнтувався на соціально-економічні та гуманітарні галузі знань, університет Париж-III (так звана Нова Сорбонна) мав чітку мовно-літературну спрямованість.

Реорганізовані університети були офіційно затверджені у своєму новому статусі 1970 року, хоча фактично їхня реорганізація продовжувалась значно довше. У результаті проведених реформ загальна кількість університетів у Франції зросла з 16 1961 року до 77 1986 року [4, с.127].

Варто зазначити, що унаслідок проведених реформ наприкінці ХХ ст. усі великі міста Франції мали по декілька університетів, причому вони не дублювали, а доповнювали один одного з точки зору номенклатури спеціальностей, які вивчаються. Аналізуючи мережу гуманітарних університетів, варто відзначити їхню високу кількість, а також доцільність територіально-адміністративного розташування. Так, університети гуманітарного профілю на той час функціонували у Греноблі (Університет мов та літератур Гренобль-ІІІ), у Ліллі (Університет гуманітарних наук та мистецтв Лілль-ІІІ імені Шарля де Голя), у Марселі (Університет Провансу Екс-Марсель І), Бордо (Університет Бордо-ІІ імені Мішеля де Монтеня), Ліоні (Університет Ліон-ІІ імені Жана Мулена), Тулузі (Університет Тулуза-ІІ Ле Мірай), Страсбурзі (Університет Стасбург-ІІ імені Марка Блока) та ін.

З метою більш чіткого уявлення про структуру гуманітарних університетів Франції досліджуваного періоду наведемо короткий опис структури університету Лілль-ІІІ імені Шарля де Голя, який включає такі науково-освітні об'єднання: англійської мови та культури англослов'янських країн; мистецтв та культури; німецької мови та культури; романських, слов'янських та східних мов; наукової та технічної інформації; іноземних мов; класичної філології; сучасної мови; філософії та психології; педагогічних наук.

Дослідженням встановлено, що перераховані університети гуманітарного профілю протягом тривалого історичного періоду залишалися центральною ланкою національної системи вищої освіти Франції. У своєму функціонуванні гуманітарні університети орієнтувалися не лише на вимоги внутрішнього ринку праці та на національне соціальне замовлення, а завжди були чутливими до змін у європейському та глобальному масштабі.

Висновки з даного дослідження. Система вищої гуманітарної освіти Франції у другій половині ХХ століття зазнала низки позитивних змін. Як наслідок, наприкінці ХХ століття на території Франції функціонувала широка та чітко вибудована мережа гуманітарних університетів, кожен з яких зосереджувався на певній адміністративно-територіальній одиниці. Завдяки проведеним урядом реформам гуманітарна освіта набула чіткої структурованості, було визначено рівні та цикли освіти, які забезпечували послідовність і наступність процесу навчання.

Досвід структурної організації університетів гуманітарного профілю Франції (друга половина ХХ ст.) має низку позитивних аспектів, які можна адаптувати до умов сучасності і творчо використовувати в діяльності сучасних гуманітарних навчальних закладів.

Перспективи подальших розвідок. До перспективної тематики подальшого наукового пошуку віднесено питання змісту, форм і методів організації навчання у французьких університетах гуманітарного профілю.

Список використаних джерел

1. Ведерникова Л. Обучение в системе непрерывного образования во Франции / Л. Ведерникова. – Одеса, 1992. – 156 с.
2. Макарова Л. Университеты Франции: реформы и их реализации / Л. Макарова // Вестник высшей школы. – 1986. – № 5. – С. 70-74.
3. Максименко А. П. Университетська освіта Франції: становлення і розвиток у ХІХ–ХХ століттях : монографія / А. П. Максименко / – К.: Вид. центр КНЛУ, 2007. – 200 с.
4. Системы высшего образования стран Запада: справочник / ред.: В. И. Зубарев, А. Е. Голубев, В. Ф. Станис. – Москва: Изд-во РУДН, – 1991. – Ч. 1, 2. – 164 с.
5. Шаповалова Л. В. Университеты у Франції у другій половині ХХ століття / Л. В. Шаповалова // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Аспекти дослідження іноземних мов: лінгво-методичні основи викладання»], (Полтава, 2007р.) / М-во освіти і науки України, Полт. держ. пед.ун-т ім. В.Г. Короленка. – Полтава, Полт. держ. пед. Ун-т ім. В.Г. Короленка, 2007. – С.146-150.
6. Agulhon C. La formation continue diplômante: une voie de promotion pour les techniciens // Actualité de la formation permanente. – n. 105. – P. 6-14.